

Кулик Олександр Георгійович,
завідувач науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та проблем
заобігання злочинності Державного науково-
дослідного інституту МВС України, доктор
юридичних наук, старший науковий співробітник

ПРИКЛАДНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ

Анотація. Пропонується здійснювати систематичне прикладне прогнозування злочинності в Україні на основі спеціальної методики, яка передбачає підготовку прогнозу криміногенної ситуації в Україні на наступний рік; прогнозу кількості облікованих злочинів в Україні на наступний рік за допомогою методу експоненціального згладжування та корекції прогнозних показників з урахуванням впливу нормативно-правових та організаційно-управлінських факторів; 3) прогнозу кількості облікованих злочинів в Україні на місяць або декілька місяців (операційний прогноз) за допомогою методу Хольта–Вінтерса.

Ключові слова: злочинність, облікований злочин, реальна злочинність, криміногенна ситуація, фактори злочинності, прогноз злочинності, прогнозний показник, вид прогнозу злочинності, метод прогнозу злочинності.

Summary. It is proposed to carry out systematic applied forecasting of crime in Ukraine on the basis of a special methodology, which involves preparing the forecast of the criminogenic situation in Ukraine for the next year; the forecast of the number of accountable crimes in Ukraine for the next year with the help of the method of exponential smoothing and correction of forecast indicators taking into account the influence of regulatory and organizational and managerial factors; 3) forecast of the number of accountable crimes in Ukraine for a month or several months (operational forecast) using the Holt-Winters method.

Keywords: crime, recorded crime, real crime, crime situation, factors of crime, crime forecast, forecast indicator, type of crime forecast, crime forecast method.

В даний час у системі МВС України, зростає інтерес до прогнозування злочинності. Існує запит на розроблення прикладної методики прогнозування злочинності в країні, придатну для постійної підготовки таких прогнозів працівниками відповідних підрозділів системи МВС України. На основі аналізу вітчизняної та зарубіжної практики прогнозування злочинності, накопиченого власного досвіду розроблення таких прогнозів, автором пропонується варіант такої методики. Її основні положення є наступними.

Передбачається здійснювати підготовку наступних видів прогнозів злочинності: прогнозу криміногенної ситуації в Україні на наступний рік, прогнозу кількості облікованих злочинів в Україні на

наступний рік, прогнозу кількості облікованих злочинів в Україні на місяць або декілька місяців (оперативний прогноз).

Прогноз криміногенної ситуації передбачає визначення кількісних та якісних показників процесів та явищ (факторів), які впливають на стан сукупності реально вчинених злочинів в даний час і в майбутньому, та формулювання якісної оцінки тенденції їх динаміки. На основі результатів численних кримінологічних досліджень, проведених в різних країнах світу, рекомендується використовувати для оцінки криміногенної ситуації в країні наступні групи факторів: політичні; економічні; соціальні; демографічні; соціально – психологічні; кримінально-ситуаційні; правоохоронної діяльності.

На основі аналізу показників всієї сукупності вказаних факторів можливо сформулювати приблизну якісну загальну оцінку криміногенної ситуації в країні за наступними градаціями: «криміногенна ситуація дуже погіршиться», «криміногенна ситуація погіршиться», «криміногенна ситуація покращиться», «криміногенна ситуація дуже покращиться». Передбачається, що відповідно до змісту вказаних оцінок криміногенної ситуації відбудеться зростання або зменшення кількості сукупності реально вчинених в країні злочинів.

Прогноз кількості облікованих злочинів в Україні на наступний рік передбачає визначення кількісних показників злочинів, які ймовірно будуть зареєстровані у ЄСДР та внесені до Єдиного звіту про кримінальні правопорушення. В якості періоду випередження прогнозу злочинів (прогнозного періоду) рекомендується обирати один рік. За необхідності він може бути збільшений до двох-трьох років. В якості початкового року періоду підстави прогнозу облікованих злочинів рекомендується 2001 р. – рік прийняття чинного Кримінального кодексу України.

Для розрахунку прогнозних показників облікованих злочинів рекомендується використовувати один з методів екстраполяції – метод простого експоненціального згладжування. Підставами для такої рекомендації є: придатність методу до часових рядів облікованих злочинів, які мають властивості незворотності – неможливості відновлення їх якісних та кількісних характеристик попередніх років; нестационарності – зміни у часових рядах злочинів не впливають із значень їх показників попередніх років; еволюційності – зміни якісних та кількісних характеристик часових рядів злочинів, переважно відбуваються внаслідок якісних та кількісних змін факторів, що на них впливають; адаптивність методу – здатність враховувати у розрахунках зміни показників аналітичного часового ряду; простота та надійність методу, який за результатами численних перевірок дозволяє отримати достатньо точні і надійні прогнозні показники; можливість розрахування прогнозних показників кримінальних правопорушень даним методом за допомогою табличного процесора Microsoft Office Excel офісного пакету Microsoft Office.

Суттєвою особливістю часових рядів облікованих злочинів є вплив на їх динаміку чинників нормативно-правового та організаційно-управлінського характеру. Його неможливо врахувати при розрахуванні прогнозних показників ні за допомогою метода експоненціального згладжування, ні за допомогою будь-яких інших статистичних методів прогнозування. Для врахування такого впливу рекомендується здійснювати процедуру визначення приблизних кількісних змін показників облікованих злочинів, які можуть відбутися внаслідок дії зазначених чинників, та корегування – додавання або віднімання, отриманих значень до (від) прогнозних показників, отриманих методом простого експоненціального згладжування.

Оперативний прогноз кількості облікованих в країні злочинів розраховується на місяць, квартал, півріччя. Пропонується постійно розробляти оперативний прогноз групи найбільш поширених та суспільно небезпечних діянь загальнокримінального характеру, які визначально впливають на стан злочинності в країні – умисних вбивств, у тому числі, очевидних умисних вбивств; умисних тяжких тілесних ушкоджень тощо. Для розрахунку прогнозних показників облікованих злочинів на місяць або декілька місяців рекомендується використовувати одну з модифікацій метода експоненціального згладжування, який дозволяє врахувати сезонність даних, – метод Хольта–Вінтерса. Зазначений метод дозволяє при згладжуванні реальних показників часового ряду врахувати тренд (тенденцію) та сезонні коливання.

По мірі накопичення досвіду застосування зазначеної методики вона може вдосконалюватися, як за рахунок розширення інформаційної бази прогнозування, так і шляхом застосування більш ефективних методів прогнозування.

Список використаних джерел

1. Светуных И.С., Светуных С.Г. Методы социально-экономического прогнозирования. В 2 т. Т.1. Теория и методология: учебник и практикум для академического бакалавриата. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 351 с.
2. Ольков С.Г. Корреляционный анализ структуры преступности в её объяснении и прогнозировании, изучение влияния безработицы на различные структурные составляющие преступности в России. Известия высших учебных заведений. Уральский регион. 2015. № 2. С. 4–27.
3. Разбегаев П.В. Подходы к прогнозированию преступности в Волгоградской области: экстраполяция динамических рядов. Теория и практика общественного развития. 2015. № 19. С. 89–91.
4. Комплексный анализ состояния преступности в Российской Федерации и расчетные варианты ее развития: аналитический обзор / Ю. М. Антонян, Д. А. Бражников, М. В. Гончарова и др. – М. : ФГКУ «ВНИИ МВД России», 2018. – 86 с.